

raisemman rasistisen ekologian muotoihin, toisin sanoen pyrkimykseen kehystää ympäristöongelmat rodullistettujen ihmisryhmien poliittiseksi vastuuksi mobilisoimalla erilaisia yleistäviä, halventavia ja ihmisvihamielisiä ajatuksia ja stereotypioita. Rasistisen ekologian kehystyksissä Suomi ja suomalaiset ovat ympäristöllisten sekä geneettisten ominaisuuksiensa takia ylivertaisia, kun taas rodullistetut ”saastuttajat” ovat uhrattavissa johtuen heidän alemmuudestaan sekä syyllisyydestään ympäristöongelmiin. Ympäristödeterminismin ja väestöräjähdysten kaltaiset kehystykset selittävät ympäristöepäoikeudenmukaisuuksia rodullisilla eroilla, mikä myös häivyttää pois ilmastokriisin poliittis-taloudelliset juuret.

Väitöskirjani osallistuu tieteelliseen keskusteluun kolmella eri tavalla. Ensinnäkin se myötävaikuttaa teoreettisesti poikkitieteelliseen äärioikeiston poliittisen ekologian tutkimukseen ja maantieteelliseen rasistitutkimukseen osoittamalla, että aikana, jolloin äärioikeisto vahvistuu ja globaali ekologinen kriisi syvenee, rotuajattelu on yhä merkityksellistä – mutta tavoilla, jotka poikkeavat aiemmista. Väitöskirjani osoittaa, että äärioikeisto hyödyntää rasistisia ekologioita, kuten ympäristödeterminismia ja väestönkasvuun liittyvää retoriikkaa, ilmastoestävässä politiikassaan. Samalla se uusintaa rodun ideaan liitettyjä merkityksenantoja kehystämällä ilmastokriisin ja muiden ympäristöongelmien epätaiset vaikutukset rotuerojen ”luonnollisina” syinä.

Työni myötävaikuttaa alan keskusteluihin myös empiirisesti. Suomen ja Venäjän poliittisiin konteksteihin keskittyvä työni tarjoaa empiirisen kontribuution osoittamalla useita ideologisia yhtenäisyyksiä perussuomalaisten ja Izborskin klubin politiikassa. Teoreettisen ja empiirisen panoksensa ohella tutkimukseni laajentaa metodologisesti äärioikeiston ja ilmastokriisin risteystä koskevaa tutki-

musta menemällä tekstiaineiston analyysiä pidemmälle. Haastattelumenetelmä mahdollisti rasistisen ideologian ja ilmastoestämisen suhteen syvällisen tarkastelun uniikilla tavalla, sekä pohdintaa erilaisista eettisistä haasteista, joita tämän poliittisen liikkeen tutkimukseen liittyy.

SONJA PIETILÄINEN
Oulun yliopisto & Helsingin yliopisto

KIRJALLISUUS

- Daggett, C. (2018) Petro-masculinity: Fossil fuels and authoritarian desire. *Millennium: Journal of International Studies* 47(1) 25–44.
<https://doi.org/10.1177/0305829818775817>
- Gilmore, R. W. (2022) *Abolition geography: Essays towards liberation*. Verso Books, London.
- Pietiläinen, S. (2023) The new Russian civilisation: Arctic fossil fuels, white masculinity and the neo-fascist visual politics of the Izborskii Club. Teoksessa Forchtner, B. (toim.) *Visualising far-right environments*, 125–145. Manchester University Press.
- Pietiläinen, S. (2024) ‘They will not survive here’: Bordering, racialisation, and nature in the politics of the Finnish populist radical right. *Journal of Language and Politics* 23(3) 369–390.
<https://doi.org/10.1075/jlp.23085.pie>
- Pietiläinen, S. (2025) The racialised geographies of the far-right: Climate politics in Finland and Russia. *Nordia Geographical Publications* 54(6). <https://doi.org/10.30671/nordia.173286>
- Pietiläinen, S. (ei pvm.) Make Finland green again – Climate coloniality and the racialised climate obstructionist politics of the Finnish far-right. Julkaisematon käsikirjoitus.

Indikaattorien varjo ja valo: monitieteinen avaus naapurustotason kestävyYTEEN

Globaalit indikaattorit ovat nousseet keskeisiksi välineiksi kansallisten ja paikallisten olosuhteiden sekä politiikan onnistumisten arvioinnissa. Ne vaikuttavat tutkitusti paitsi politiikan suuntaamiseen myös rahoitusmahdollisuuksiin ja esimerkiksi maiden ja kaupunkien kansainväliseen asemaan (Erkkilä 2020, 2023). Kaupunkien ja alueiden vertailut

ovat yleistyneet, ja erityisesti kilpailukykyä ja innovatiivisuutta mittaavat indeksit ovat saaneet jalansijaa politiikan kentällä. Nämä indikaattorit eivät kuitenkaan ole neutraaleja mittareita, kuten valtio-opin professori Tero Erkkilä (2020, 2023) on osoittanut, vaan ne sisältävät vahvoja poliittisia lähtöoletuksia ja narratiiveja, jotka ohjaavat päätöksentekoa yksi-

puolisesti kohti talouskeskeisiä ratkaisuja ja kaventavat poliittisen päätöksenteon mahdollisuuksia.

Ihmisten arksen elinympäristön, naapurustojen ja niistä muodostuvien kaupunkien näkökulmasta tällainen kehitys on ongelmallista ainakin kolmesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin monitieteiset ja järjestelmälähtöiset näkökulmat jäävät huomiotta. Kestävä kehitys on saamassa polkuriippuvaisen luonteen: uudet toimijat pyrkivät toistamaan vakiintuneita käytäntöjä, jakavat samat normatiiviset käsitykset ja käyttävät samoja datalähteitä. Tämä johtaa siihen, että indikaattorit eivät synny pyrkimyksestä luoda ja uudistaa kestävyyden arviointiin käytettäviä käsitteellisiä työkaluja, vaan indikaattorien kehittämistyötä ohjaa pikemmin se, minkälaista dataa on valmiiksi saatavilla. Toiseksi käytetyt tietolähteet painottuvat taloudellisiin näkökulmiin. Maailman talousfoorumin ja OECD:n tuottamat aineistot ovat yliedustettuja, kun taas esimerkiksi Unicefin keräämät aineistot jäävät vähälle käytölle (kuva 1). Kolmanneksi käsitteelliset lähestymistavat, jotka auttaisivat ymmärtämään kaupunkien kestävyyden ja sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen hyvinvoinnin kompleksisuutta, jäävät järjestelmälähtöisestä näkökulmasta katsoen liian vähälle huomiolle. Erkkilän (2020) mukaan nykyiset politiikkaindikaattoreiden vertailut näyttävät perustuvan pikemmin olemassa olevan datan saatavuuteen kuin käsitteisiin.

Laaja tutkimuskirjallisuus on lisäksi nostanut esiin indikaattoreiden perustavanlaatuisia ongelmia, jotka liittyvät niiden oletettuun objektiivisuuteen ja neutraaliuteen. Theodore Porterin (1995) klassinen teos *Trust in numbers* osoittaa, kuinka numerot ja kvantitatiiviset mittarit ovat nousseet hallinnan välineiksi erityisesti tilanteissa, joissa asiantuntijuus tai paikallinen tieto koetaan poliittisesti arveluttavaksi tai vaikeasti hallittavaksi. Numerot tarjoavat vaikutelman puolueettomuudesta, mutta samalla ne muokkaavat todellisuutta, jota niiden väitetään kuvaavan. Tämä ”luottamus numeroihin” ei perustu mittareiden tarkkuuteen, vaan niiden kykyyn tuottaa hallittavaa ja vertailtavaa tietoa – usein yksinkertaistamalla monimutkaisia ilmiöitä.

Tutkimuskirjallisuus on laajasti osoittanut, että indikaattorit voivat olla leimaavia, yksipuolisia ja epäonnistua kuvaamaan todellisia olosuhteita. Esimerkiksi *Global Health Security Index* (GHSI) arvioi, että Yhdysvallat ja Iso-Britannia olivat parhaiten valmistautuneita pandemioihin, mutta nämä maat kärsivät COVID-19-pandemiasta pahiten (Kaiser ym. 2021). Kaupunkitasolla indikaattorit pelkistävät monimutkaiset sosiaaliset ja ekologiset ilmiöt teknokraattisiksi arvioiksi, jotka eivät huomioi paikallista kontekstia. Ne voivat tasapäistää kaupunkien sosiaaliset ja kulttuuriset erityispiirteet

ja ohjata päätöksentekoa hallinnollisesti tehokkai- siin mutta sosiaalisesti epätasa-arvoisiin ratkaisuihin. Paikalliset toimijat käyttävät indikaattoreita usein vallankäytön välineinä, vaikka tiedostavaisitkin niiden rajoitteet.

Laaja kriittinen tutkimuskirjallisuus on korostanut, kuinka indikaattorit toimivat osana globaalia, kansallista ja paikallista hallintaa, jossa kvantifiointi ja rankingit rakentavat ja usein vahvistavat vallankäytön muotoja. Ne voivat ohjata politiikkaa ulkoapäin, luoda sosiaalista painetta ja vahvistaa epätasa-arvoa. Indikaattorit eivät ole vain mittareita – ne ovat episteemisiä infrastruktuureja, jotka määrittävät, mitä pidetään tietona ja miten politiikkaa tehdään.

Kaupunginosien kestävyyden indikaattorihanke

Sosiologian tutkija Leopold Ringel (2023) kuvaa indikaattoreja ”Janus-kasvoisina”: ne mahdollistavat politiikan arvioinnin ja vertailun, mutta samalla rajoittavat sitä. Indikaattoreiden voima perustuu yhteismitallistamiseen, visuaaliseen yksinkertaistamiseen ja jatkuvuuden illuusioon – ominaisuuksiin, jotka tekevät niistä käyttökelpoisia, mutta samalla tekevät niiden jatkuvan kriittisen tarkastelun ja uudelleenarvioinnin välttämättömäksi. Ne voivat kaventaa ymmärrystämme monimutkaisista ilmiöistä, ohjata poliittista päätöksentekoa kohti yksinkertaistavia ja populistisia ratkaisuja ja sulkea pois paikallisesti merkityksellisiä näkökulmia.

Tämä globaalien indikaattoreiden kaksijakoinen luonne oli yksi tärkeä lähtökohta Helsingin yliopiston kaupunkitutkimusinstituutti Urbanian vuonna 2023 käynnistämälle kaupunginosien kestävyyden indikaattorihankkeelle. Hankkeen keskeinen motivaatiotekijä oli laajentaa näkökulmien kirjoa, joista käsin kaupunkien kestävyyttä tulisi tarkastella. Tavoitteenamme oli avata ja monipuolistaa keskustelua naapurustotason kestävyydestä kokoomalla yhteen laaja joukko eri tieteenalojen asiantuntijoita. Kesän 2023 ja kevään 2024 välillä järjestimme kymmenen pyöreän pöydän keskustelua, joihin osallistui noin viisikymmentä tutkijaa noin kahdeltakymmeneltä eri tieteenalalta. Keskustelut alkoivat yksinkertaiselta vaikuttavalla kysymyksellä: Mikä olisi oman tieteenalasi tai tutkimuksesi näkökulmasta tärkein yksittäinen indikaattori, jolla voitaisiin mitata naapurustojen ekologista, sosiaalista tai taloudellista kestävyyttä? Kysymyksen ympärillä käydyissä keskusteluissa tutkijat nostivat esiin omien tutkimusalojensa näkökulmista keskeisiä indikaattoreita naapurustojen kestävyyden mittaamiseksi ja kävivät tasa-arvoista vuoropuhelua siitä, miten kestävyysmurrosta voitaisiin paremmin

ymmärtää, mitata ja edistää paikallistasolla. Onkin yllättävää, miten vähän suomalaisessa tai edes kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on tehty töitä kestävyysmittaamiseksi kaupunginosien tai naapurustojen tasolla – siitä huolimatta, että esimerkiksi sosiaalinen oikeudenmukaisuus ei tavallisesti toteudu yhden kaupungin eri alueilla samalla tavalla.

Järjestämissämme keskusteluissa olivat edustettuina tieteenoitoista muun muassa aerosolifysiikka, kasvatussosioologia, ekologia, historia, kaupunkisuunnittelu, kaupunkimaantiede, kaupunkimeteorologia, kaupunkiteologia, kiinteistötalous, sosioologia, taloustiede, kestävyystiede, maisema-arkkitehtuuri, rikosoikeus, seismologia, sosiaalityö, tulevaisuudentutkimus, väestötiede, ympäristöterveys ja ympäristöpsykologia. Keskustelut, joissa jokainen osallistuja oli oman alansa ainoa edustaja, pakottivat aloittamaan ehdotettujen indikaattorien kuvailun perusasioista ja loivat tilaa inspiroivalle ja hedelmälliselle vuoropuhelulle.

Analysoituamme käydyt keskustelut totesimme, että kymmenessä järjestämässämme pyöreän pöydän keskustelussa oli tehty noin 130 ehdotusta kaupunginosien kestävyysindikaattoreiksi, joista 29 esiteltiin julkaisemassamme kirjassa tarkemmin (Vaattovaara ym. 2024). Nämä 29 indikaattoria valittiin niiden perusteltavuuden, monitieteisen merkityksellisuuden ja keskustelua herättävän luonteen perusteella. Jo hankkeen alussa huomasimme, että ei olisi mielekästä pyrkiä luomaan kaiken kattavaa kokoelmaa kaupunginosien kestävyysindikaattoreista. Sen sijaan halusimme avata akateemisen keskustelun siitä, miten kestävyyttä voidaan tunnistaa, edistää ja seurata naapurustotasolla. Tekemämme työ vahvisti osaltaan kestävyystutkimuksessa useaan otteeseen aiemmin tehdyn havainnon: kestävyys kolme peruspilaria, ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen, eivät ole käytännössä selkeästi erotettavissa, vaan kietoutuvat toisiinsa monin tavoin. Usein yksi indikaattori voi, näkökulmasta riippuen, mitata esimerkiksi sekä taloudellista että sosiaalista kestävyyttä.

Kirjamme pyrkimys on tarjota tutkijoille, kaupunkisuunnittelijoille, poliittisille päättäjille ja kansalaisille paikallisesti relevantteja, monitieteisesti perusteltuja ja käytännössä sovellettavia indikaattoreita naapurustojen kestävyys tueksi. Osa kir-

jassa esitellyistä indikaattoreista on suomalaisissa kunnissa jo laajasti käytössä. Toiset kirjan artikkeleista esittelevät indikaattoreita, mutta myös ajatuksia siitä, minkälaista dataa meidän tulisi tulevaisuudessa kerätä mahdollistaaksemme kuntiemme ja kortteleidemme kehityksen kohti yksityiskohdaisemmin ja kokonaisvaltaisemmin ymmärrettyä kestävyyttä.

MARI VAATTOVAARA, JUSSI JÄNNES & MIKKO POSTI

Kaupunkitutkimusinstituutti Urbaria, Helsingin yliopisto

KIRJALLISUUS

- Davis, K. E., Kingsbury, B. & Merry, S. E. (2012) Indicators as a technology of global governance. *Law & Society Review* 46(1) 71–104. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5893.2012.00473.x>
- Erkkilä, T. (2023) Global indicators and AI policy: Metrics, policy scripts, and narratives. *Review of Policy Research* 40(5) 811–839. <https://doi.org/10.1111/ropr.12556>
- Erkkilä, T. (2020) Using indexes in comparative policy analysis: global comparison. Teoksessa Peters, G. & Fontaine, G. (toim.) *Handbook of research methods and applications in comparative policy analysis*, 186–202. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/978178811195.00018>
- Kaiser, M., Chen, A.T.Y. & Gluckman, P. (2021) Should policy makers trust composite indices? A commentary on the pitfalls of inappropriate indices for policy formation. *Health Research Policy and Systems* 19, 40. <https://doi.org/10.1186/s12961-021-00702-4>
- Porter, T. M. (1995) *Trust in numbers: The pursuit of objectivity in science and public life*. Princeton University Press.
- Ringel, L. (2023) The Janus face of valuation: Global performance indicators as powerful and criticized public measures. *Politics and Governance* 11(3) 189–199. <https://doi.org/10.17645/pag.v11i3.6780>
- Vaattovaara, M., Jännes, J. & Posti, M. (2024) *Kohti kestävämpiä asuinalueita: Kaupunginosien ja kortteleiden kestävyysindikaattoreita*. Kaupunkitutkimusinstituutti Urbaria, Helsingin yliopisto. <https://doi.org/10.31885/9789515183019>